
Nezaměstnanost ve vývoji ekonomického myšlení

závěrem...

■ Přístup liberální

- ❑ Pracovní trh = trh jako každý jiný, cenou je zde mzda
- ❑ Nezaměstnanost je způsobována především nepružností nabídky práce a přemrštěnými požadavky pracovníků na mzdu
- ❑ Nezaměstnanost je převážně krátkodobá a dobrovolná
- ❑ Sociální stát svými opatřeními situaci na trhu práce spíše zhoršuje
- ❑ Boj proti inflaci má přednost před bojem proti nezaměstnanosti

■ Přístup keynesiánský

- Příčinou masové a přetrvávající nezaměstnanosti jsou především technologický pokrok a chronický nedostatek poptávky
- Nezaměstnanost reálně existuje ve formě nezaměstnanosti nedobrovolné
- Mzda má dvojí charakter – nejde jen o výrobní náklady ale současně také o hlavní zdroj kupní síly obyvatelstva
- Státní intervence do ekonomiky napomáhající agregátní poptávce jsou smysluplné
- Nezaměstnanost je „technickým problémem“, který lze vhodnou regulací udržet v žádoucích mezích

■ Monetaristická reakce na Keynesa

- Tento směr kromě jiného zdůrazňuje nutnost vytvářet produktivní pracovní místa formou investic, u nichž se očekává návratnost, tedy zisk. Tato cesta je lepší než převod stále většího množství pracovních míst do veřejného sektoru, či vytváření poptávky růstem peněžní expanze.
-

■ Přístup marxistický

- ❑ Nezaměstnanost je spjata s kapitalismem, který je vnitřně neschopný vyhnout se opakujícím se krizím a masové nezaměstnanosti
 - ❑ Problém nezaměstnanosti plní důležité funkce při udržování kapitalistické ekonomiky
 - ❑ Nezaměstnanost je pojímána jako důsledek nerovnováhy mezi reprodukcí pracovních sil a akumulací kapitálu. Odstranit ji lze pouze zrušením soukromého vlastnictví výrobních prostředků.
-

anebo tak...

klasické paradigma

- 2. pol. 18. století – postupný vznik *politické ekonomie* jako moderní vědy
 - liberální myšlení
 - principy svobodné tržní konkurence a svobody obchodu
 - laissez faire, laissez passer
 - neviditelná ruka trhu
 - hospodářství má svůj vlastní přirozený spontánní řád a řídí se přirozenými zákony, které jsou nezávislé na vůli a rozhodování lidí

-
- ❑ tyto zákony lze zkoumat a poznávat, nikoli však měnit
 - liberalismus klasiků v přístupu k hospodářské politice, zdrženlivost v oblasti státních zásahů

 - ❑ PE: věda o tvorbě a rozdělování bohatství
 - zkoumání chování velkých společenských tříd:
 - ❑ kapitalistů
 - ❑ dělníků
 - ❑ pozemkových vlastníků
-

- kapitalista jako ústřední postava klasické PE
 - může spořit – nespotřebovávat svůj důchod – investovat
 - akumuluje kapitál a vytváří *mzdový fond*, který umožňuje zaměstnávat dělníky
 - zálohování životních prostředků dělnické třídě/vytváření tzv. *mzdové zálohy*
 - *velikost zaměstnanosti je funkcí akumulace kapitálu*
$$U = f(A^k)$$
 - tyto prostředky musí kapitalista vyčlenit na výplaty mzdových záloh – tzv. *mzdový fond*

-
- akumulovaný kapitál umožňuje prostřednictvím mzdového fondu zaměstnávat práci
 - poptávka po práci se zvyšuje s růstem národního bohatství a nejvyšší mzdy jsou v zemích, které bohatnou nejrychleji
 - výše mzdy je určena *existenčním minimem*
-

-
- „Člověk musí vždycky žít ze své práce a jeho mzda musí přinejmenším stačit na jeho obživu. Ve většině případů musí být mzda o něco vyšší, jinak by nebylo možné, aby si založil rodinu.“

Adam Smith

- přirozená mzda – mzda k ní dlouhodobě směřuje
 - tržní mzda – ovlivněná krátkodobě poptávkou po práci, osciluje kolem přirozené mzdy
 - *existenční minimum bylo tím dlouhodobým základem, který určoval výši přirozené mzdy (mechanismus tvorby mezd)*
-

-
- nedostatek pracovníků ⇔ zaměstnavatelé přeplácejí
⇔ zvýšení dělnické populace ⇔ nouze o
zaměstnání ⇔ dělníci nuceni podbízet se ⇔ snížení
mezd na nejnižší možnou úroveň
 - mzda se může dlouhodoběji držet nad EM, pokud
populace roste pomaleji než kapitálová akumulace
 - peněžní cenu práce determinuje nejen poptávka po
práci, ale i ceny potravin a dalších životních
prostředků
-

-
- zavádění strojů do výroby
 - A. Smith: pružný vztah mezi počtem dělnické populace a proměnlivou hodnotou existenčního minima vylučuje existenci dlouhodobě nezaměstnaných dělníků
-

Ricardova nezaměstnanost v důsledku změny skladby kapitálu

- možnost vyřazení některých pracovníků z práce v důsledku zavádění strojů do výroby
 - modifikace EM: je ovlivněno historicky dosaženou životní úrovní v zemi, zvyky, tradicemi, kulturou. Může tedy být různé v různých zemích a dobách.
 - EM je taková úroveň mzdy, která nevede ani k růstu, ani k poklesu dělnické populace
 - „železný mzdový zákon“: vztah výše mzdy, nabídky práce a dělnické populace – fakticky vylučuje možnost dlouhodobého zvýšení mezd a růstu životní úrovně dělnické třídy
 - cesta ke zvýšení mezd: zefektivněním výroby, kdy na výrobu životních potřeb dělníků bude stačit menší množství práce
-

■ kapitál

- oběžný (zálohování mezd)
 - fixní (budovy, stroje, zařízení)
 - pokud by došlo ke změně kapitálové skladby ve prospěch fixního kapitálu, k čemuž se zaváděním strojů do výroby docházelo, mohlo by to zmenšit mzdový fond a tím i zaměstnanost... pokud by kapitalista financoval nákup strojů z mzdového fondu a nikoliv ze zisku
 - Ricardo nebyl proti zavádění strojů – obával se přelití kapitálu do ciziny
-

-
- Ricardo nepoužil myšlenku udržení zaměstnanosti prostřednictvím snížení mezd: myšlenka EM byla v klasické PE silně zafixována
 - neuvažoval ani o možnosti zaměstnání vytlačených dělníků při výrobě strojů
-

neoklasická teorie zaměstnanosti

- mzda se rovná příjmu z mezního produktu práce ($w = MPR_L$)
- na trhu je zaměstnáno takové množství práce, při němž se příjem z mezního produktu práce rovná mezní újmě z práce
- akceptování Sayova zákona trhů/každá nabídka si vytvoří na agregátní úrovni svoji adekvátní poptávku
 - ... všechny nákladové položky výroby jsou zároveň něčí důchody... garance rovnováhy AS a AD při plném využití zdrojů; reálná mzda pak odpovídá plné zaměstnanosti, tedy maximální zaměstnanosti, která je slučitelná s danou reálnou mzdou

-
- neoklasici nevyklučují *frikční nezaměstnanost* (*připouští existenci dobrovolné nezaměstnanosti*)
 - k žádné jiné nezaměstnanosti ani dojít nemůže, neboť reálné mzdy se pružně pohybují a vyčišťují pracovní trhy od převisů nabídky či poptávky po práci; nabídka práce je samozřejmě citlivá na reálné mzdové sazby
-

-
- nezaměstnanost je tedy především funkcí mzdové politiky, která se včas nepřizpůsobuje změnám funkce reálné poptávky po práci
 - nedobrovolná nezaměstnanost tedy vzniknout nemůže/výjimkou je pouze existence bariér volného pohybu mezd
 - pokles cenové hladiny v depresi (který je rychlejší než pokles nominálních mezd) zvyšuje reálnou hodnotu peněz, které domácnosti drží, a vyšší reálné bohatství stimuluje spotřební výdaje, zvyšuje poptávku a zaměstnanost.
-

j.m. keynes a teorie nedobrovolné nezaměstnanosti

- reakce na realitu počátku 20. století a pochybnosti o samoregulačních schopnostech ekonomiky
- JMK prokázal, že tržní ekonomika může upadnout do recese svým přirozeným fungováním, aniž by v sobě našla dostatečně silné samoregulační tržní síly, které by vyvolaly oživení.
 - příčinu vysoké nezaměstnanosti viděl v nedostatečné efektivní poptávce spjaté s nízkými podněty k investicím a v technologickém pokroku vytlačujícím lidskou práci
 - JMK zpochybňuje Sayův zákon trhů, nově definuje funkci úspor (závislost především na běžných důchodech domácnosti, nikoliv na úrokové míře); pokles spotřeby nezvyšuje úspory, ale vyvolá snížení důchodů výrobců spotřebního zboží a z nižších důchodů budou nižší úspory. Paradox spořivosti – omezení spotřeby vede k poklesu úspor.
 - mechanismy utváření úspor a investic jsou nezávislé, tyto se proto nemusejí vždy rovnat

-
- Skutečný objem zaměstnanosti závisí na efektivní poptávce, je tedy funkcí výdajů na spotřebu a výdajů na investice.
 - protože u spotřeby existuje zpětná funkční vazba (sama spotřeba je funkcí zaměstnanosti), je zaměstnanost v konečné instanci *funkcí investic*
 - nedostatečnost soukromých investic tak způsobuje, že ekonomika funguje při neúplném využívání zdrojů, resp. dosahuje rovnováhy při existenci nezaměstnanosti – tzv. keynesovská nezaměstnanost je tak důsledkem nedostatečné výše efektivní/agregátní poptávky
-

-
- stálá nedobrovolná zaměstnanost (zejména technologická – problémem není technologický pokrok jako takový, ale jeho rychlost))
 - zpochybnění stimulace zaměstnanosti poklesem mezd / v depresi není řešením snižování mezd, ale stimulace poptávky
 - problém není v kapitalistickém systému, jde o problém spíše „technický“
-

-
- ekonomika není schopna sama vytvořit podmínky pro opětovné plné využití zdrojů
 - Smithovu neviditelnou ruku trhu měla nahradit viditelná ruka státu
 - progresivní zdanění důchodů, které snižuje disponibilní důchody a tím zvyšuje sklon ke spotřebě
 - měnová politika udržující nízké úrokové míry a zvyšující sklon k investicím
 - fiskální politika, kdy by vládní výdaje měly doplňovat nedostatečnou soukromou spotřební a investiční poptávku
-

nová keynesovská makroekonomie

- teorie implicitních pracovních smluv (**Robert Holman VÝVOJ EKONOMICKÉHO MYŠLENÍ**)
- manažeři se chovají odlišným způsobem ke dvěma skupinám zaměstnanců - kvalifikovanější a zkušenější (delší dobu u firmy zaměstnané) zaměstnance se snaží stabilizovat tím, že jejich mzdy "chrání" před momentálními rozměry poptávky a vytvářejí dlouhodobě předvídatelné platové postupy a žebříčky kariéry. Je-li firma postižena poklesem odbytu, zdráhají se manažeři porušit tyto nepsané "gentlemanské dohody" s touto skupinou zaměstnanců. Místo snížení mezd v podniku přistoupí raději k propouštění těch dělníků, na jejichž stabilizaci nemají takový zájem (méně kvalifikovaní nebo ti, kteří u firmy nepracují dlouho).
- Tak se vytváří skupina lidí, kteří jsou "najímáni jako poslední a propuštěni jako první" a kteří trpí častou nezaměstnaností.

Rovněž cenová tvorba je podle nových keynesiánců spíše oligopolní než konkurenční - firmy fixují ceny na delší období a nerady je mění podle krátkodobých rozměrů poptávky. Všeobecná "ztuhlost" mezd a cen má pak za následek, že se trhy zboží a práce automaticky "nevyčišťují", že tržní mechanismus funguje těžkopádně a že je proto státní regulace poptávky odůvodněná.

Myšlenková návaznost nových keynesiánců na původní Keynesovo dílo je již dosti slabá a nezřetelná. Keynesova Obecná teorie měla doajista jiné ambice než pouhou analýzu "ztuhlostí" cenového systému. Vznik nové klasické ekonomie a nové keynesiánské ekonomie však jasně ukázal jedno: **neoklasická syntéza se rozpadla**. Pokus o smíření keynesiánství a neoklasicismu selhal.

teorie efektivnostních mezd (Chytilová., J.: http://ies.fsv.cuni.cz/storage/user/130_2004_2005_individualne_studijne_plan.doc)

- Mzda je pro zaměstnavatele především nástrojem, jak konkrétního zaměstnance motivovat k lepším pracovním výsledkům. Hypotéza, podle které závisí efektivita práce na výši reálné mzdy, se nazývá hypotéza efektivnostních mezd (efficiency wage hypothesis). Jedním z nejznámějších autorů, který se touto teorií zabýval, je Janet L. Yellenová, která rozlišuje ve svém článku „Efficiency Wage Models of Unemployment“ čtyři odlišné přístupy vysvětlující vztah mezi mzdou a efektivitou. Pomocí nich jsou vysvětleny čtyři druhy přínosů pro zaměstnavatele z vyšší vyplácené mzdy:
 - Zlepšení průměrné kvality uchazečů o zaměstnání,
 - snížení frekvence propouštění starých a najímání nových zaměstnanců (turnover),
 - zlepšení morálky zaměstnanců, sociologické modely,
 - snížení „ulejvání“ zaměstnanců díky vyšší újmě při ztrátě zaměstnání.
 - Model substitučního vztahu mezi výší mzdy a kvalitou monitoringu, který byl předmětem mé diplomové práce, a jehož zpřesněním a rozšířením bych se chtěla především zabývat, je postaven na posledním z uvedených bodů. Nástroji, které má zaměstnavatel k dispozici při motivaci zaměstnanců k vyšší efektivitě, je zvýšení mzdy (cukr) a monitoring – kontrola zaměstnancovy činnosti (bič). Tyto dva nástroje mohou být do jisté míry vzájemnými substituty. Čím je kontrola nákladnější, tím více se zaměstnavateli vyplatí substituovat ji zvýšením mzdy. Faktorem, který je klíčový pro determinaci výše mzdy individuálního zaměstnance, je nejen obvykle uvažovaná produktivita práce, ale rovněž nákladnost monitoringu. V rámci výše nastíněného přístupu lze existenci vyšší mzdy než rovnovážné vysvětlit na základě racionálního chování. Nejedná se o selhání, zaměstnavatelé maximalizují svůj zisk. Na trhu práce vzniká nedobrovolná nezaměstnanost.
 - Model může přispět k vysvětlení jak rozdílu ve mzdách u různých zaměstnání, tak rozdílu ve mzdách u stejného typu zaměstnání, ale u různých zaměstnavatelů. Celkový rozdíl lze vysvětlit dvěma efekty. Prvním z nich, který je chápán jako důvod rozdílu ve mzdách v modelech dokonale konkurenčního trhu práce, je rozdíl v produktivitě mezi zaměstnanci. Druhým z nich je rozdíl v kvalitě monitoringu u různých zaměstnavatelů.
-